

Posudok na habilitačnú prácu

Marek Babic

Od antiky k stredoveku. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2009, 331 strán

Marek Babic je pracovníkom Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity, ktorý sa na základe svojho vzdelania, história – klasické jazyky, venuje neskorej antike, téme dnes veľmi obľúbenej. Práca predstavuje prvú slovenskú monografiu k tejto téme a priraduje sa k množstvu literatúry k nej, vrátane dvoch českých. Práca zrejme povzbudila ďalších autorov, pretože v roku 2015 sa objavila druhá slovenská práca na túto tému.

Podtitul práce znie Dejiny neskorého rímskeho cisárstva medzi rokmi 284-476, takže autor ním vyriešil trocha zavádzajúci názov Od antiky k stredoveku (Ktorá antika? Tá začína dávno predtým). Dá sa z názvu ešte aj usudzovať, že autor dané obdobie považuje za prechodné? Za hlavné domény tejto doby označuje christianizáciu Rímskej ríše a nápor barborských národov. V úvode autor zdôvodňuje aj zvolené historické dátumy. Zakiaľ čo prvý z nich, nástup cisára Diokleciána, je podľa neho „štandardný“, druhý označuje za „konzervatívny“, pričom tu môžeme použiť aj vyjadrenie iného historika, že je to termín, ktorý „vyšiel z módy“. Napriek tomu sa ho drží, pretože podľa neho zosadenie posledného západorímskeho cisára Romula Augusta je symbolom historických zmien.

Pretože hlavným zdrojom, o ktorý sa autor opiera, sú práce historikov, v prvej kapitole pred samotnými stručným charakteristikami ich delí podľa toho, či ide o svetských alebo cirkevných historikov, alebo podľa časového a priestorového vymedzenia. V druhej až ôsmej kapitole nás autor na základe dostupných prameňov vedie cez veľké množstvo vládcov, vojvodcov, cirkevných hodnostárov, národov, bitiek, vzbúr, koncilov a intríg od spomínaného cisára Diokleciána až po rok 476, zosadenie Romula Augusta.

Práca ďalej obsahuje kapitolu pojednávajúcu o našom území, resp. o strednom Podunajsku v neskorej antike. Takpovediac doplnkom sú kapitoly o literatúre, vzdelaní a architektúre tohto obdobia, ktorými samotný text monografie končí. V stručnom texte o literatúre si však autor aj protirečí, najprv označil pertraktované obdobie za "mimoriadne tvorivé obdobie", ale trocha ďalej tvrdí, že literatúra "ťažila len zo svojej minulosti a napodobňovala svoje vzory" (str. 259). Autor tvrdí, že dôležitým faktorom pre posúdenie pádu Rímskej ríše sú ekonomické faktory, ale tým sa v zvláštnej kapitole nevenuje (keď nerátame zmienku o menovej reforme a daňovom systéme u Diokleciána). Napokon sa na záver nachádza bohatý zoznam literatúry, ktorý obsahuje prevažne anglicky písanú literatúru (nevidím tam A Companion to Late Antiquity, ed. Ph. Rousseau, 2009) a praktický index

mien a hesiel. Inštruktívne sú tabuľky hlavných historických udalostí a dobových reálií, ktoré sprevádzajú text.

Autor píše, že "[o]tázka zániku Západorímskej ríše zamestnáva celé generácie historikov, filozofov a sociológov", ale možno na prekvapenie čitateľa a k mojej ľútosťi tejto téme, t. j. príčinám pádu Rímskej ríše, venuje autor len dve strany. Uspokojil sa stručnou charakteristikou troch podľa neho najvplyvnejších teórií. Expressis verbis sa však nepridal k žiadnej teórii, zrejme je zástancom triezveho a komplexného prístupu k otázke pádu Rímskej ríše. Zodpovedá tomu aj porovnanie situácie Západorímskej a Východorímskej ríše, ktoré sa nachádza pred textom o rôznych teóriách pádu, opísané rozdiely medzi nimi tiež možno chápať ako príčiny pádu. Keďže nemecký historik Demandt zostavil katalóg 210 faktorov, ktoré hrali rolu pri páde Rímskej ríše, nemožno ani čakať nejaké ďalšie prevratné teórie.

Práca vyšla v roku 2009, teda ešte pred utečeneckou krízou. Dnes existujú pokusy viesť analógiu medzi dnešnými utečencami a vtedajšími tzv. barbarskými národmi. Názor autora, znalca neskoršej antiky, na túto analógiu by bol zaujímavý.

Práca je dokumentovaná často citáciami z prameňov, náhodne kontrolované preklady boli správne, len niekedy by si vyžadovali podľa môjho názoru drobné zmeny, napr. na str. 77 v preklade pasáže z Lactantia nie je jasné, čo to je „zdvojený predaj“, navrhol by som: „aby sa vrátili kresťanom tie isté miesta a to bez toho, že by za ne zaplatili alebo že by sa od nich požadovali peniaze a to bez otáľania a akýchkoľvek pochybností“, na str. 143 v citáte zo Sulpicia Severa sa nachádza preklad autora „plný kostol“, lepšie by bolo „plno kostolov“, na str. 266 v citáte z Macrobia by som navrhol znenie „obklopení hladkosťou a plynulosťou reči, ktorá núti (tyranizuje) poslucháčov, aby vyznávali ich názory, sme nútení súhlasiť“.

Napokon uvediem drobnosti, na str. 158 je achilova päta, správne je podľa môjho názoru (ešte stále) Achillova päta, na str. 262 podobne Židia majú byť s veľkým písmenom, na str. 200 termín vodný opuch by mal byť nahradený termínom vodnatieľka, na str. 276 Donatova gramatika je nevhodne zaradená medzi komentáre.

Na záver konštatujem, že práca je napísaná akribiou, má bohatý poznámkový aparát, autor reflektuje významnú literatúru na danú tému. V práci prejavil veľkú rozhladenosť v danej tematike. Práca teda splňuje požiadavky štandardne kladené na úroveň habilitačných prác v danom odbore a vzhľadom na to navrhujem, aby menovanému po úspešnom habilitačnom konaní bol udelený vedecko-pedagogický titul docent v odbore všeobecné dejiny.